

Islámský kvazistát jako soudobý fenomén blízkovýchodní politiky

„Islámský stát je první neosalafitskou teroristickou strukturou, která dnes kontroluje území s miliony obyvatel a má finanční aktiva čítající miliardy dolarů.“¹ Příčinou vzniku tohoto „fenoménu dnešní doby“ je krátkozraká a nepromyšlená politika jak regionálních mocností, tak globálních velmocí majících své dlouhodobé zájmy v blízkovýchodním regionu, minimálně od „Sykes-Picotovy“ dohody².

Intervence USA a svržení autoritárního, ale sekularistického režimu Saddáma Husajna a podpora radikálně islamizující se opozice v Sýrii destabilizovala tyto státy, jejichž sekularistická tradice pramení z arabských antikoloniálních revolucí z padesátých a sedmdesátých let 20. století, vycházejících z arabského socialismu té doby, spojeného s nacionalismem, který vždy tvrdě bojoval proti islámskému fundamentalismu. Dalším faktorem byl fenomén „arabského jara“. *„Arabské jaro bylo západní fantazií, která vycházela z toho, že po kolapsu komunismu v roce 1989, se totéž začíná opakovat v islámském světě se stejným výsledkem“³.*

Významnou roli zde také sehrála sociální a ekonomická entropie na území islámského světa, *„arabské jaro přineslo širokým masám, především mladým lidem, rozčarování. Hlavní v ní nebyl Twitter a Facebook, nebyla to politika ‚vývozu demokracie‘ prováděná vládou USA, i když vše výše jmenované zde také sehrálo svoji roli. Hlavní příčinou byla rostoucí chudoba a nezaměstnanost, neexistence sociálních výtahů, klanovost a korupce. ... Společnost konzumu pro elity a nevolnictví pro všechny ostatní. Západ vysával zdroje a nabízel jako náhradou glanc svého způsobu života, který zcela protirečil tradičním hodnotám.“⁴*

V letech 2007–2009 probíhal rozsáhlý sociologický výzkum, který ukázal, že v islámských zemích – Egyptě, Indonésii, Maroku a Pákistánu – téměř 80 % dotázaných prohlásilo, že USA a Západ jako celek se snaží okrást a ovládnout „islámský svět“⁵. I z tohoto důvodu nová mesianistická iluze „zlatého věku středověkého chalífátu“, kde „vládla spravedlivost šariátu“, získává na popularitě, především mezi pasionální mládeží okouzlenou nově vyhlášeným chalífátem islámského státu...

Čím je tedy Islámský stát v 21. století? Je radikálním mesianistickým náboženským hnutím, jakousi „džihádistickou internacionálou“, ignorující hranice a apelující – zatím – na celý islámský svět od Magribu po Indonésii? Nebo je teprve novodobě vznikajícím státem na základě radikálního salafismu?

I když analogie s mesianismem komunismu je poněkud zavádějící, vidíme zde generalizační prvky, které nutí k zamyšlení. „Džihádistická internacionála“ ideu sociální spravedlnosti a uspořádání ideální společnosti zakládá na náboženském mesianismu a dogmatismu, na rozdíl od mesianismu komunismu, jehož základem byla sekulární teorie marxismu (nicméně v některých svých historických projevech byl komunismus neméně radikální a dogmatický). *Modus operandi* se, tomto případě, zdá být velmi podobným.

Ovšem na poli „džihádistického internacionalismu“ nezůstává Islámský stát osamocen, stále zde můžeme nalézt konkurenci, nyní sice slabší a méně populární, ale stále vlivnou a autoritativní síťcentrickou „Al-Káidu“ a „Al-Nusru“, proti kterým Islámský stát otevřeně

bojuje v Sýrii. Vlivné organizace jako „Taliban“ sice přivítaly vznik „chalífátu“, ale neuznaly zcela jeho autoritu.⁶ Velkou roli na území Blízkého východu hraje Islámské bratrstvo, a nezdá se, že autorita nového chalífátu je pro něj absolutní. Další menší radikální organizace jako „Dernský emirát“⁷ v Libyi a nigerijská „Boko Haram“ sice přísahaly Islámskému státu věrnost, ale teprve čas ukáže, zda džihádistické organizace mimo území Blízkého východu (především Magrib, Sahel, Jihovýchodní Asie) pouze chtějí využít autority a „internacionální islámské pomoci“ Islámského státu ve svůj prospěch. Je velkou otázkou, zda vůbec pod vedením Islámského státu, pokud přežije, vznikne organizace analogická Kominterně, která bude řídit a sponzorovat islámský fundamentalismus na zcela nové kvalitativní úrovni, než jsme dosud viděli v případě Kataru a Saúdské Arábie...

Za nebezpečí současného Islámského státu (kromě samotného propagandistického faktu vyhlášení chalífátu) můžeme označit to, že pragmaticky „*kombinuje bojové schopnosti Al-Káidy s administrativními možnostmi Hizballáhu*“⁸, má plány rozvoje státu a chápe důležitost efektivní státní správy. Ovšem pokud se vrátíme k našim analogiím, tedy k potřebě budování „ideálního islámského pořádku v jednom státě“, každá revoluce má své fáze a po „jakobínském teroru“ vždy následuje „thermidor“. Obyvatelstvo nelze udržovat ve stavu radikální mobilizace do nekonečna a islámská obdoba „válečného komunismu“ či „prodrážverstki“ nemůže trvat věčně, i navzdory děsivě výborné a promyšlené propagandě (dřívější podpora Kataru se nezapře, moderní média Islámský stát využívá velmi efektivně).

*„Islámský stát je spojenectvím islámistů, baasistů a sunitských kmenových šejchů, kteří kvůli neopravitelným chybám oficiálního Bagdádu, zůstali mimo státní systém postsaddámovského Iráku.“*⁹ Právě profesionálním baasitským sunitským vojenským důstojníkům, většina kterých studovala ještě v SSSR, Islámský stát vděčí za úspěšnou invazi do „sunitského Iráku“ a za ovládnutí Tikritu, rodného města Saddáma Husajna. Hnutí „Islámský stát v Iráku a Levantě“ dnes kontroluje části území Sýrie a Iráku, čímž získalo šanci uvést své ideologické konstrukce do ošemetné praxe. Začalo budovat svou kvazistátnost, otázkou však je, zda převáží logika revolučního idealismu, kdy území a obyvatelé jsou pouze tou pověstnou „otýpkou chrastí v ohni revoluce“, nebo logika státoprávního pragmatismu, kde může vzniknout radikální salafitský stát, ne nepodobný Saúdské Arábii.

Zatím můžeme pozorovat soužití obou procesů najednou. Islámské právo šaría, ve své nejkřutější středověké interpretaci, sice rychle nastolilo pořádek a bezpečnost pro většinu válkou a kriminalitou unavených civilistů, ale je provázáno demonstrativním revolučním terorem a likvidací křesťanů, šiitů, jezidů, Kurdů a kohokoli, kdo nesouhlasí s salafitskou interpretací víry. Tato revoluční akce, včetně demonstrativní popravy jordánského pilota Muatha Kasasbehta (a aktivizace bojů s jordánskou armádou), jdou proti logice „budování státnosti“. Jako prvek pragmatismu můžeme uvést bezpečnostní záruky pro nemuslimské specialisty ve sféře těžby a zpracování ropy, kteří dostali pro sebe a své rodiny garance bezpečnosti právě proto, že prodej ropy (kterou kupuje Turecko) představuje hlavní zdroj příjmu Islámského státu.

Jak dlouho bez vnější šiitské, kurdské či západní hrozby toto spojenectví džihádistů a baasistů vydrží? Už dnes se začíná projevovat nespokojenost, džihádisté bez podpory baasistů přišli o Kobáň, neovládli Mosulskou přehradu a už se objevily zprávy, že v rámci boje o vládní moc uvnitř Islámského státu už proběhly dva pokusy o převrat.¹⁰ Stejně tak se dnes islámští radikálové musejí potýkat s bombardováním svého území koalici vedenou USA (ovšem bez pozemní operace je to pouze dočasné řešení, bohužel vláda USA odvolala ministra obrany Chucka Hagela – zastávce pozemní operace a kritika pouze leteckých úderů).

Vliv velmocí zde samozřejmě hraje svou roli, nikoli jen USA, ale i Číny (která si chce zabezpečit logistické trasy do Afriky, nedávno například zprovoznila v Pákistánu strategický přístav Gwadar), také Rusko obnovuje svůj vliv v regionu (viz návštěvy V. V. Putina v Egyptě a Turecku), ale Islámský stát dosud existuje především proto, že klíčové regionální mocnosti, tedy Írán, Saúdská Arábie a Turecko, které s ním bezprostředně sousedí, se jej stále snaží využít k oslabení svých konkurentů, nikdo nechce za ostatní „tahat kaštany z ohně.“

Islámský stát vznikl na území rozvrácených a oslabených států Sýrie a Iráku. Můžeme proto říci, že pokud Islámský stát přežije a zformuje se, bude těžko schopný klasické vojensko-politické expanze už na samotném Blízkém východě (Například je velmi nepravděpodobné, že silný a funkční stát jako Egypt mohou ovládnout džihádisté z Ansar Beit al-Maqdis operující na Sinaji), nemluvě o Evropě. Největší bezprostřední potenciální hrozbu snad Islámský stát představuje pro Saúdskou Arábii, která s ním sdílí salafické pojetí islámu. Jako radikální „internacionální teroristické hnutí“ ovšem představuje stálou hrozbu, i pokud se rozpadne, celá řada radikálů, kteří prošli „školou islámského státu džihádistické revoluce“, se bude vracet do svých mateřských zemí, a tak Islámský stát jako mýtus a idea „dokonalého státu“ bude představovat daleko větší nebezpečí než stát reálný ...

Blízký východ zdědil mnohé problémy minulosti (dědictví kolonialismu, intervence velmocí, sociální a ekonomickou entropii) a je dnes destabilizovaný náboženským radikalismem (včetně faktoru náboženské války mezi šíity a sunnity), ale objevuje se zde také rozpor identity arabského světa¹¹, přesněji řečeno střetávání náboženské a nacionální identity. Z toho vyplývají dvě otázky, které adekvátně mohou zodpovědět pouze profesionálové orientalisté. Jakou roli dnes hraje střetávání mezi arabským a náboženským radikalismem? Po deziluzi z „arabského jara“, co na Blízkém východě nakonec převáží, vláda silné ruky nacionálních vůdců, nebo bude probíhat „internacionalizace džihádismu“?

Střet náboženské, sekulární a nacionální identity, to je také otázka pro Evropu. Palčivá otázka její budoucnosti. Blízký východ je jedním z příkladů toho, že náboženská identita stále hraje svou roli, byť někde oslabená sekularismem, představuje základ morálky společnosti, základ představ o dobru a zlu, správném a špatném, spravedlivém a nespravedlivém. Náboženská identita je základem, ze kterého vzniká vnímání světa, uspořádání lidské společnosti a lidského společenství. Pokud si Evropa do konce 21. století neujasní, co pro ni znamená křesťanské dědictví, které je základním kamenem evropské civilizace, jak ji známe, pak v století dvaadvacátém tiše – doufejme – zmizí v propasti dějin...

¹ Сатановский Е.: [Режиссеры террора Сила Исламского государства – в его врагах in Военно-промышленный курьер](#). № 6 (572) за 18 февраля 2015 года.

² Tarek Osman: [Why border lines drawn with a ruler in WW1 still rock the Middle East](#)

³ Friedman G.: [A War Between Two Worlds](#)

⁴ Панкратенко И.: [ИГ чеканит свою монету«Халифат» строит государство и готовится к великой битве с «неверными»](#)

⁵ Ibid.

⁶ Куприянов А.: [Возвращение халифа Как «Аль-Каида» случайно восстановила Исламский халифат и что из этого вышло](#)

⁷ Панкратенко И.: [Генерал против «джинна» Ливия в 2015-м станет одной из главных тем сообщений мировых агентств](#)

⁸ Куприянов А.: [Возвращение халифа Как «Аль-Каида» случайно восстановила Исламский халифат и что из этого вышло](#)

⁹ Сатановский Е.: [Режиссеры террора Сила Исламского государства – в его врагах in](#)

[Военно-промышленный курьер](#). № 6 (572) за 18 февраля 2015 года.

¹⁰ Pregent M., Simcox R.: [*ISIS on the RunThe Terrorist Group Struggles to Hold On*](#)

¹¹ Tarek Osman: [*Why border lines drawn with a ruler in WWI still rock the Middle East*](#)